

Hudební občasník plzeňské diecéze

SETKÁNÍ CHRÁMOVÝCH SBORŮ PLZEŇSKÉ DIECÉZE KURZY SBORMISTRŮ 09

Vážení sbormistři a zpěváci, chtěl bych Vás pozvat k účasti na 11. Setkání chrámových sborů plzeňské diecéze. Letošní setkání se bude konat v sobotu 10. října 2009 v chrámu sv. Mikuláše v Boru u Tachova.

Setkání sborů je určeno jak sborům vyspělým, tak i začínajícím a má především pomáhat zpěvákům a sbormistry motivovat a inspirovat do další činnosti. Jsou tedy vítány i sbory začínající, které se mohou aktivně zúčastnit pouze některé části setkání (letos např. pouze zpěvu rorátů při společném koncertu). Žádný sbor se nemusí bát, že by byl odmítnut, protože by nesplňoval kvalitativní požadavky. Vítání jsou opravdu všechny chrámové sbory z celé plzeňské diecéze.

Před Setkáním sborů v minulém roce bylo avizováno, že se interval konání změní a Setkání se bude konat pouze jednou za 2 roky. Na schůzce sbormistrů však bylo poté odhlasováno, že se i nadále bude konat každý rok. Změněno však má být to, že jeden rok bude větší důraz kladen na část, kde se představují jednotlivé sbory, tedy na přehlídku, druhý rok bude stěžejní částí programu společný koncert a přehlídka bude vynechána, aby vzniklo více prostoru pro skutečné setkávání mezi účastníky, na které při stávajícím nabitém programu nebyl čas. Z tohoto důvodu se bude Setkání sborů plzeňské diecéze konat i letos.

V katedrále sv. Bartoloměje v Plzni se již po několik let každý advent věnujeme zpěvu rorátů. Bylo zde též založeno Literátské bratrstvo a o minulém adventu zpívalo a hrálo roráty každou neděli, kromě shromážděných věřících, 25 tutti zpěváků, 10 choralistů a 12 hudebníků. Protože tradice zpěvu rorátů byla u nás přetržena, ale skýtá obrovské bohatství,

jenž je škoda nechat ležet ladem, vyjádřil plzeňský biskup Mons. František Radkovský přání, aby se roráty zařadily do programu Setkání a tímto způsobem bylo zajištěno jejich rozšíření i do dalších míst diecéze. Učiníme tak v letošním roce, a proto program Setkání bude podobný jako v letech minulých a výše uvedené inovace budou uvedeny v život až od příštího ročníku.

8.30 – prezentace, káva, snídaně

9.00 – mše sv. se zpěvy z repertoáru gregoriánského chorálu

10.00 – společná zkouška

12.00 – oběd

13.00 až cca 16.00 – přehlídka – sólová vystoupení jednotlivých sborů

17.00 – společný koncert

Aby skutečně došlo k tomu, že se roráty

začnou v jiných místech diecéze zpívat, bude do Setkání natočeno CD a vydán zpěvníček, který si budete moci odvézt a roráty v nadcházejícím adventu zařadit do Vašeho repertoáru. Také bude pro Vás uspořádán kurz sbormistrů – v sobotu 21. 11. 2009 – kde se o rorátech a jejich interpretaci dozvíte více.

Společný koncert bude tedy věnován rorátům, stejně jako dopolední zkouška. Při koncertě bude sbor doprovázet soubor Ritornello s vedoucím Michaellem Pospíšilem, předním odborníkem a badatelem zabývající se roráty. Ten též povede i kurz. Forma rorátů je založena na střídání zpěvu chorálů a písní. Chorály zpívá předzpěvák, či malá schola, písně pak celé shromáždění. Tyto jednohlasé písně budou interpretovat spojené sbory. Program bude doplněn ještě o několik skladeb vícehlasých, které budou konvenovat s obdobím a stylem, v němž jsou komponovány roráty. Není třeba se tedy obávat, že sbory přespříliš zatíží nácvik repertoáru společného koncertu, jak si někteří v minulosti stěžovali. Zpěvníky s písněmi Vám zašleme s předstihem (na přelomu srpna a září).

Protože však forma rorátů je pro dnešní liturgii velmi rozsáhlá, bude pro Vás připraven i zpěvníček s upravenou podobou rorátů, tak aby se daly zpívat při mši sv. Celé roráty v nezkrácené podobě je však možné zpívat koncertně, k čemuž doba adventní přímo vybízí, a sborům, které chtějí mít v době adventní koncert v prostoru chrámů, tak poskytuje vhodný repertoár. Jste proto srdečně, spolu se svými sbory, zváni také na koncertní provedení rorátů, které již tradičně probíhá v katedrále sv. Bartoloměje v Plzni na začátku každého adventu za účasti plzeňského biskupa Mons. Františka Radkovského. Letos se bude konat 30. 11. 09 od 19.00. Zde budete mít další možnost využít již nastudovaný repertoár těchto niterných, radostných a povzbuzujících zpěvů.

Roráty jsou zpěvy s mariánskou tematikou, a tak vzhledem k tomu, že říjen je mariánským měsícem, je jejich zařazení na program Setkání velmi vhodné. Ve starých rukopisech, kde jsou rorátní

zpěvy zaznamenaný, můžeme často najít poznámky o tom, že je jejich zpěv vhodný při každé mariánské příležitosti, ne tedy pouze v adventu, i když tam je jejich tradiční a vlastní místo. Všichni, kdo měli zde v Plzni možnost zažít atmosféru, která vzniká při zpěvu těchto nádherných písní a chorálů, byli hluboce osloveni a často se vracejí roráty zpívat. Chtěli bychom se i s Vámi, kteří tuto zkušenost ještě nemáte, o ni podělit a nabídnout Vám další možnost, jak Boha oslovovat a zároveň sami mít příležitost z bohatství, které se zde nachází, čerpat.

Pro přehlídku bude určen časový limit pro jednotlivé sbory dodatečně, dle počtu přihlášených sborů. Předpokládaný časový prostor bude cca 10 až 15 min.

Přihlášky zašlete co nejdříve na adresu: Miroslav Pšenička, Františkánská 11, Plzeň 301 00, tel. 377 226 098, e-mail: psenicka@bip.cz

Městské kulturní středisko Cheb ve spolupráci s Farním úřadem v Chebu pořádá každoroční „Chebské varhanní léto 2009“

1. července: Koncert pro housle a varhany Václav Uhlíř – varhany, Jiří Kuchválek – housle. Program: G. F. Händel, A. Corelli, W. A. Mozart, A. Dvořák, J. Strejč

15. července: „Jewish Live“, – pocta Ernestu Blochovi. Beatrix Dürrschmidt – varhany, Václav Eichler – klarinet, altový klarinet, tarogáto. Program: E. Bloch, G. Mahler, J. Achron, J. Sperling a další

29. července: Koncert pro flétnu a varhany. Hana Čermáková – příčná flétna, Martina Kolářová – varhany. Program: G. F. Händel, G. B. Pergolesi, P. Eben, J. Pachelbel a další

31. července: Koncert pro trubku a varhany. Jakub Janšta – varhany, Jan Linda – trubka. Program: G. Aldrovandini, G. P. Telemann, J. Clarke, J. S. Bach aj.

12. srpna: Koncert pro zpěv a varhany. Ilona Šatylovová – alt, Václav Vála – varhany. Program: F. Tunder, F. Mendelssohn-Bartholdy, A. Guilmant a další

26. srpna: Varhanní recitál Aleše Bárty Program: J. S. Bach, L. Boëllmann, J. Brahms, A. Dvořák a další

PŘEHLÍDKA AMATÉRSKÝCH VARHANÍKŮ PLZEŇ 2009

Srdečně Vás zveme na setkání – přehlídku varhaníků, které má být příležitostí k vytvoření společenství milovníků hry na varhany, v němž by bylo možno vyměnit si vzájemně zkušenosti, získat podněty pro další praxi od profesionálních kolegů a zahrát si na zajímavé nástroje.

Přihlásit se může každý amatérský varhaník, který hraje v chrámech našich diecézí i ekumény. Podmínkou účasti je, že se přehlídky zúčastní vlastní hrou. Je možné hrát varhanní skladby, jednoduché improvizace, písně z kancionálu a další hudební útvary, které využíváte ve své chrámové praxi. Není dán žádný limit co se týče obtížnosti hraného repertoáru, pouze bude stanovena maximální limit časový, který bude upřesněn dle počtu účastníků (bude se pohybovat okolo 5 min.). Z kapacitních důvodů budou přednostně akceptovány přihlášky, které dorazí v dřívějším termínu.

Přehlídka se koná v sobotu 27. června 2009

PROGRAM:

10:00 až 11:30 seznámení s varhanami v kostele sv. Jana Nepomuckého, prostor pro registraci a cvičný čas pro neplzeňské účastníky

11:30 až 13:00 první část přehlídky

13.00 až 14.30 společný oběd

14:30 až cca 16:00 druhá část přehlídky

16:30 posezení u kávy, volná zábava (společenský sál fary, Františkánská 11)

17:30 prohlídka výstavy o významných varhanách a varhanních dílnách nacházejících se na území plzeňské diecéze (katedrála sv. Bartoloměje)

18:00 slavnostní otevření „Muzea podivností“ spojené s první exkurzí a přednáškou o funkci, významu, přednostech a speciálních vlastnostech UNIVERZÁLNÍHO PNEUMATICKÉHO DVOUĚAZOVÉHO VARHANNÍHO GENERÁTORU – 13kW.

Přihlašovací poplatek činí 100 Kč a bude použit pro zaplacení společného oběda a dalších nutných výdajů. Tento poplatek zašlete spolu s přihláškou, kde uvedete své jméno, mailovou adresu, telefon, co budete na přehlídce hrát a stručný životopis v rozsahu 5 - 10 vět.

Přihlášky a další informace na mailu psen@centrum.cz

Srdečně zve pořádající společnost Ars Christiana, Markéta Schley-Reindlová, Jan Esterle, Přemysl Kšica a Miroslav Pšenička

V této rubrice vám budeme čas od času představovat varhany plzeňské diecéze, okolo kterých se aktuálně něco děje, či jsou nějakým způsobem pozoruhodné a zajímavé. V kostelech naší diecéze je zastoupen neobvyklý počet významných varhan postavených od doby raného baroka až do 40. let 20. století. Je ovšem pravda, že technický stav těchto nástrojů je mnohdy špatný, až velmi špatný. V posledních několika letech se daří stojaté vody okolo varhan poněkud čerit a množí se případy jejich kvalitních oprav. Nejvýznamnější akcí tohoto druhu byla rozsáhlá rekonstrukce varhan farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Plasích. A právě tyto varhany vám tentokrát představíme.

Varhany bývalého konventního kostela v Plasích patří k největším dochovaným nástrojům 17. století v Čechách. Podle chronogramu nalezeného ve varhanách vznikly v r. 1688, pravděpodobněji byly postaveny až r. 1695. Postavil je geniální varhanář mistr Abraham Starck z Lokte, zakladatel slavné „loketské varhanářské školy“, jejíž představitelé stavěli varhany po dobu zhruba 100 let. Mistr Abraham je dnes považován mnoha odborníky za nejlepšího českého varhanáře všech dob. Jeho nástroje se vyznačují dokonalým řemeslným zpracováním, nápaditou konstrukcí, dokonalým řešením akustiky varhanní skříně a plným zvukem. Největší svůj nástroj postavil v kostele sv. Jakuba na Starém městě pražském, do dnešního dne se však bohužel z těchto varhan dochovala pouze varhanní skříně.

Vraťme se ale zpět do Plas. Zdejší dvoumanuálové varhany postavené na kůru nad hlavním vchodem do kostela mají v prvním manuálu 18, ve druhém manuálu 8 a v pedálu 6 znějících rejstříků. Původně sestávaly z hlavní varhanní skříně umístěné před západním oknem kůru, v jejímž postamentu byl umístěn hrací stůl (tzv. Spielschrank) a z pozitivu v zábradlí kůru. Jsou bohatě zdobené řezbami a postavami andělů hrajícími na různé dobové hudební nástroje. Hlavní skříně varhan, jak je u Starckových varhan obvyklé, je nesena mohutnými postavami andělů. Povrch varhanních skříní je bez polychromie, pouze v barvě dřeva. Již v r. 1776 prodělaly varhany velkou přestavbu, při které byl hrací stůl přemístěn z postamentu hlavní skříně do skříně pozitivu v zábradlí tak, že varhaník seděl čelem k oltáři. Souvislý postament hlavní skříně byl při této přestavbě přebudován tím způsobem, že jeho prostřední část byla odstraněna a jedna hlavní skříně tak byla rozdělena na dvě. Důvodem tohoto zásahu bylo získání většího prostoru na kůru pro sbor a orchestr. I když byla přestavba, provedená pravděpodobně některým

loketským varhanářem po řemeslné stránce velmi dobře, hrací i rejstříkové traktury se staly těžkopádné a zvukové vlastnosti nástroje se nepříznivě změnily. Došlo také ke statickému narušení kůru. K dalšímu narušení zvukového charakteru nástroje došlo při dalších opravách a úpravách varhan, hlavně pak romantizujícími dispozičními změnami provedenými pražským varhanářem E. Š. Petrem r. 1900.

Koncem 20. století byl nástroj ve špatném technickém stavu, pro liturgické účely se mohl využívat jen zřídka, ke koncertním účelům už vůbec ne. Z iniciativy významných občanů Plas a pomocí jejich osobních kontaktů se podařilo získat na restaurování plaských varhan finanční prostředky ze soukromé lichtenštejnské nadace. S tímto významným počínkem bylo již možno zahájit akci. Pro dozor nad přípravou projektu a jeho realizací byla ustanovena komise složená ze zástupců církve, města a odborníků, která vybrala k restaurování nástroje renomovanou varhanářskou firmu. Ta varhany rozebrala a většinu dílů odvezla do své varhanářské dílny. Když ani po dvou letech jednání nebyly započaty restaurátorské práce a bylo zřejmé, že firma není schopna zakázku dokončit, byly varhanní části opět odvezeny zpět a uloženy v konventu kláštera. Část finančních prostředků vyplacených předem se nepodařilo získat zpět. V této obtížné situaci, kdy varhany byly rozebrány a část potřebných finančních prostředků byla nedostupná, bylo vysláno nové výběrové řízení, při kterém byl k realizaci restaurování varhan vybrán restaurátor Vladimír Šlajch z Borovan, který styl práce A. Starcka dobře zná z oprav a restaurování několika jeho varhan. Části varhanní skříně včetně figurální výzdoby a řezeb byly zadány zkušenému restaurátorovi Václavu Stádníkovi. Zdaleka ale nebylo vyhráno, chyběly finanční prostředky. V nouzi nejvyšší byl i za pomoci plaského rodáka získán štědrý americký spon-

Plasy

zor – Packardova nadace, která poskytla největší objem finančních prostředků. Zbytek uvolnilo Ministerstvo kultury ČR. Jen tímto „zázrakem“ unikly rozebrané varhany zkáze a bylo možno si dovolit provést náročnou rekonstrukci nástroje do původní podoby. Měl jsem možnost sledovat téměř detektivní pátrání varhanáře a skládání jednotlivých střípků dochovaných součástí varhan až do získání konečné mozaiky původního uspořádání nástroje. Mnohé z původních dílů byly při dávné přestavbě varhan pozměněny a použity k jinému účelu. Varhanář postupně postavil rekonstruované varhany ve své montážní hale v Borovanech, kde byly v květnu r. 2006 poprvé předvedeny veřejnosti na slavnostním koncertu. Poté byly varhany opět rozebrány a znovu postaveny na kůru plaského kostela. Tomu ovšem předcházelo statické zajištění klenby kůru, rekonstrukce původního dřevěného roštu, na kterém varhany stály a další stavební práce.

V září téhož roku byly varhany pozhánány plzeňským biskupem Mons. Františkem Radkovským při slavnostní mši svaté a předvedeny při následném slavnostním koncertě. Město Plasy vydalo následně v r. 2007 krásnou monografii „Příběh plaských varhan“.

Pokud si ale bude chtít nepoučený varhaník na nástroj zahrát, bude zklamán. Bude postaven do podobné situace jako běžný současný řidič, který se chce svést ve veteránu z počátku 20. století a zjistí, že jej nedokáže ani nastartovat, natož aby si vychutnal jízdu. Plaské varhany mají, jak to bylo v barokní době zvykem, tzv. krátkou oktávu v manuálu i v pedálu. Pro varhaníka to znamená, že ve spodní oktávě chybí púltóny cis, dis, fis a gis a tóny D a E jsou tam, kde je normálně Fis a Gis. Varhany jsou také naladěny ve starém systému, proto se dnešnímu neinformovanému posluchači mohou některé akordy zdát „rozladěné“.

Rekonstrukce velkých Starckových varhan v Plasích je mimořádnou záležitostí evropského významu, kterou lze v Čechách srovnat jen s nedávným restaurováním varhan Týnského kostela v Praze. Tam šlo „pouze“ o restaurování, nikoli o rekonstrukci do původního stavu jako u plaských varhan.

Do Plas se od roku 2006 sjíždějí naši i zahraniční varhaníci, pořádají se zde koncerty i varhanní kurzy pro studenty konzervatoří i vysokých škol, které vedou známí varhaníci. Byly zde nahrávány CD i pro zahraničí a krásné Starckovy varhany jsou znovu využívány a právem obdivovány.

Ing. Jiří Reindl
organolog plzeňské diecéze

Kurz pro amatérské chrámové hudebníky plzeňské diecéze

Vážení čtenáři, ještě, než se rozepestí o našem nově otevřeném plzeňském kurzu, ráda bych Vám ocitovala část přednášky Abbé Prieura z Caën, sekretáře Školy pro varhany a hudbu církevní, tak, jak byla otisknuta v časopisu „Cyril – časopis pro katolickou hudbu posvátnou“, ročník XLVIII., únor - březen 1922:

„Mám k Vám promluvit o instituci, která by měla být v každé diecesi: Škola pro hru varhanní a hudbu církevní, t. j. středisko vzdělání pro hudbu církevní, které, vzhledem k technice, zaujímaloby střed mezi elementárním vzděláním nabytým v malých seminářích a náboženských gymnasiích a vysokým vzděláním získaným v našich vysokých školách a konzervatořích. Toto středisko středního vyučování mělo by za cíl vychovávat varhaníky, kteří, aniž by byli mistři, skladatelé nebo virtuosové, byli by schopni, v malých městech zaujímat čestné místo u varhan.

Dvě skutečnosti se vnučují naší pozornosti:

1. Postrádáme varhaníků;
2. Postrádáme skutečných varhaníků.

1. Postrádáme varhaníků. Koncem dubna 1920 časopis „Tablettes de la Schola Cantorum de Paris“ uveřejnil následující vyzvání: „Jest něco bolestnějšího, když se věnujeme některému apoštolátu, nežli když vidíme lidi, kteří byli přesvědčeni a často obráćeni právě vámi, jak Vám přináší svou důvěru a žádají Vás o pomoc... a nemůžeme nic pro ně učiniti? A to se nám přihází v této chvíli, kdy velký počet pěveckých sborů chrámových by si přál postupovati pod naší ochranou, a kterým nemůžeme opatřit vůdce. (...)“

2. Postrádáme skutečných varhaníků, hlavně varhaníků – doprovázečů. Jak jsou řídicí dobří doprovázeči! „Vejděte“, praví abbé Chassang v předmluvě ke své příručce pro doprovázeče, „vejděte do kostela, kdy počínají obřady, a naslouchejte. Co často uslyšíte? Slátaninu více méně barbarskou, která otupuje aneb znetvořuje vzletnou melodii, to jest těžkopádné a hrubé akkordy. Co uslyšíte ještě? Nesouvislé harmonie a často nepřiměřené, někdy dokonce nesmyslné, jako jsou akordy chromatické, a pultónové chody v doprovodu chorálu. A co spatříte na konec?“ pokračuje týž spisovatel, „něco, co křičí: oděv moderního střihu na soše z antického mramoru“ (...), „samozřejmě neběží o varhaníky diplomované, ani o amatéry pracovitě a svědomitě, kteří

svůj talent dávají v službu kultu náboženském“ (...)

A právě pro tyto posledně jmenované jsme otevřeli začátkem února tohoto roku dvouletý kurz pro amatérské chrámové hudebníky plzeňské diecéze. Dorazilo k nám úctyhodných 25 přihlášek z celé diecéze, z toho 22 účastníků kurz opravdu začalo. Potěšující je skutečnost, že polovina účastníků je mladší třiceti let. Kurzu samotnému předcházela 2 informační setkání, z nichž na prvním se účastníci představili hrou na klavír, zazpívali lidovou píseň, či píseň z kancionálu a absolvovali krátký test z hudební teorie. Vlastně nás tímto „informovali“ o svých dosavadních hudebních schopnostech a dovednostech. Na druhém setkání byli účastníci informováni od nás o průběhu celého kurzu, vzájemně jsme se představili, navštívili prostory pro výuku a posílili se společně obědem v oblíbené plzeňské restauraci „U Švejka“. Povzbuzením a motivací bylo pro účastníky bezesporu krátké přivítání Otcem Biskupem Františkem Radkovským, který všem poděkoval za zájem o další chrámově-hudební vzdělávání a tím ke zvýšení úrovně chrámových hudebníků plzeňské diecéze, a popřál všem hodné síly a trpělivosti ke zvládnutí tohoto nelehkého úkolu, ale také radosti z hudby a z muzicírování.

Kurz mohl tedy v prvním únorovém týdnu odstartovat.

Účastníci kurzu dochází jednou za dva týdny na šedesátiminutovou individuální výuku, jejíž náplní je hra na varhany, liturgická varhanní hra a improvizace. Jednu celou sobotu v měsíci pak probíhá skupinová a kolektivní výuka předmětů: hudební teorie, hlasová výchova, nauka o varhanách, dirigování a vedení sboru, základy liturgiky a hra z listu.

V červenci 2009 proběhne na Svaté hoře u Příbrami týdenní intenzivní kurz, kde na účastníky čeká bohatý program. Jiří Hodina zasedá kurzisty do světa gregoriánského chorálu, Pater Matějka do liturgiky; pod vedením svatohorského regenschori MgA. Pavla Šmolíka účastníci nacvičí a provedou ranní chvály, nešpory a aktivně se zúčastní nedělní mše svaté. Nebude chybět nauka o varhanách pod vedením plzeňského diecézního organologa Ing. Jiřího Reindla a samozřejmě liturgická varhanní hra a improvizace s MgA. Miroslavem Pšeničkou a MgA. Markétou Schley Reindlovou.

„Úsudek učitelů o průběhu kurzu jest příznivý a potěšitelný. S radostí konstatují všichni učitelé nadšení a píli posluchačů a přednost práce, když se podniká z lásky a hlubokého přesvědčení.

To bude ono vzácné plus absolventů varhanních kurzů našich, že se vzděláním odborným odnesou si na kůry kostelní i trochu lásky a patričníou zbožnost, které se dnes mnohým nedostává a která přece všem působení na kůru kostelním dodává, teprve pravého posvěcení a ceny. Jaká to bude radost, až po ukončení kurzu vyjde z kurzu tolik hodných a způsobilých varhanních sil, které budou vším potřebným vypraveny, aby důstojně působily v našich drahých vesničkách k oslavě Boží; jaká to bude výhoda, když i pro budoucnost bude takto postaráno o varhannické síly venkovských chrámů, které vyhoví ideálním požadavkům církve. Ovšem jest zapotřebí, aby kurzy zvláště u venkovského duchovenstva potkaly se také s opravdovým porozuměním a podporou. Jest zapotřebí, aby zvláště v těžkých začátcích dostalo se jim hojně podpory ode všech zainteresů, aby budoucího roku venkovské farnosti ještě více posluchačů poslaly a aby je všemožně podpořily.“

(úryvek z článku “První varhannické kurzy“ Prof. Jana Boháče z časopisu Cyril, ročník XLVIII., duben – květen 1922)

MgA. Markéta Schley Reindlová

Vážení čtenáři,

dostává se Vám do rukou první číslo obnoveného Hudebního občasníku plzeňské diecéze. V tomto občasníku naleznete informace o hudebním dění nejen v Plzni, ale v celé plzeňské diecézi; o připravovaných koncertech, festivalech a dalších zajímavých akcích. Dočtete se o našem Kurzu pro amatérské chrámové hudebníky plzeňské diecéze, je pro Vás připraven seriál o významných varhanách naší diecéze a spousta dalších zajímavostí a aktualit. Přejeme Vám příjemně strávené chvíle s naším Hudebním občasníkem!

Mirek Pšenička